

فصلنامه رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی

License Number: 85625 Article Cod: SH17K6701455 ISSN-P: 2676-6442

تبیین مؤلفه‌های تربیت انقلابی با تأکید بر بیانیه‌ی گام دوم انقلاب

از منظر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۱۱/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۱۲/۰۹)

مژگان محمدی نایینی^۱

سرگروه فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

پری اسدی^۲

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

مولود نیلی^۳

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین مؤلفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی با تأکید بر بیانیه‌ی گام دوم انقلاب است. آغاز سخن با فرمایشی از امام خامنه‌ای که در گام دوم انقلاب متذکر شده‌اند زینت بخش این مطالب قرار داد و از رهنمودهای حکیمانه معظم‌له بهره خواهیم گرفت. عزیزان دهه‌های آینده دهه‌های شماسست و شما باید که باید کار آزموده و پرانگیزه‌ی از انقلاب خود حراست کنید و آن را هر چه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمای ارواحنا فدا است نزدیک کنید. سند چشم‌انداز ایران اسلامی و سند بنیادین با دستیابی به مراتبی از حیات طیه تکوین و تعالی مدرسه را در افق هزار و چهارصد و چهار مشخص کرده‌است.

جامعه کنونی نیازمند اخلاق است؛ پیامبر اعظم (ص) از آن جامعه بدوی، با اخلاق و منش، افرادی فرهیخته ساخت. امروز همه بشریت پاسوز اخلاق شدن. بد اخلاقی در دنیا موجب جنگ‌های جهانی،

Mm.naeni@yahoo.com

^۱ نویسنده مسئول

^۲ paryasady13@yahoo.com

^۳ molodnili56@gmail.com

اشغال کشورها شده و ریختن خون مظلومان، ضایع شدن حقوق انسان ها را به همراه داشته است. وقتی اخلاق باشد. جامعه اصلاح می شود بیانیه ی گام دوم انقلاب سند یک دکترین و راهکاری است که به منظور اجرا در دهه پنجم انقلاب مدنظر قرار گرفته است. هسته مرکزی این دکترین سپردن کار به جوانان با هدف یک پیشرفت همه جانبه می باشد. درمورد بیانیه گام دوم یکی از نقاط قابل تأمل، تصویرسازی این بیانیه است. در تصویر مورد اشاره، قشرهای مختلف از جمله فرهنگیان، هنرمندان و دانشجویان دیده می شوند. در این تصویر که در رسانه های ایران بازتاب زیادی داشت، حرکت رو به جلو و آغاز دهه پنجم انقلاب ۵۷ به تصویر کشیده شده است. مدل پژوهش توصیفی تحلیلی است که با رویکرد اسنادی و رجوع به منابع مرتبط از جمله کتاب ها و سایت های معتبر و گفتمان های موجود در ارتباط با بیانیه ی گام دوم انقلاب به دست آمده است.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت، انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب

مقدمه

تربیت مفهوم بی پایان و بی کرانه ای است که تمامی شئون و ساحت های حیات انسانی را دربرمی گیرد. در تعلیم و تربیت اسلامی نقطه آغاز تعلیم و تربیت، انسان است و هدف نهایی تربیت، شکوفایی استعدادها و کیفیات نظری به منظور تقرب به کمال مطلوب خداست. که بایستی محور همه برنامه ها و اقدامات تربیتی قرار گیرد. زیرا اسلام خلقت عالم را هدفمند می داند و هدف آن نیز بهره مندی انسان است. در متون اسلامی، اهداف موردنظر اسلام همراه با توجه و تبیین معینی عرضه شده است که ناظر بر بایدهای حیاتی است به نحوی که تحقق این بایدهای حیاتی در گرو قبول واقعیت هایی است که در هستی شناسی و انسان شناسی از دیدگاه اسلام مورد پذیرش واقع شده است. رهبر معظم انقلاب در ترسیم پیش روی ملت ایران در چهل سال دوم، بیانیه ای را در «تبیین گام دوم انقلاب» برای پیشبرد انقلاب اسلامی به نگارش درآوردند که بیش از هر موضوعی بر جوانان و جایگاه علم و دانش تأکید دارد. از آن جا که تحقق این بیانیه در حوزه دانش متوجه آموزش و پرورش است.

در گام دوم انقلاب به جوانان توصیه می‌کنند که باید خودتان را برای گرفتن مسئولیت‌های سنگین آماده کنید. امروز وظیفه ما در دانشگاه تربیت نیروهای در تراز انقلاب است تا بتوانیم به اهداف بیانیه‌ی گام دوم انقلاب و آرمان‌های اصلی انقلاب برسیم. دانشگاه باید با تمام ظرفیت دانشجویی خود را در جهت کار تخصصی بر روی بیانیه‌ی گام دوم انقلاب بگذارد. رویکرد جدیدی را در این زمینه از سمت دانشجویان مشاهده کنیم. بنابراین ما پرورش‌یافتگان وارث انبیاء هستیم و سابقه درخشان فرهنگی داریم و زندگی مان غنی از فرهنگ و تمدن و تربیت اسلامی است. فرهنگ ما قله‌های قلمرو اندیشه نظم و انضباط را فتح نموده است، زیرا شکوفایی استعدادها باید با برنامه‌ی مدبرانه و... دین‌مدارانه... زیر سایه‌ی درخت اسلام و با وارثان انبیاء صورت گیرد. تعلیم و تربیت پیش از آن که متکفل آبادانی جهان باشد، خانه‌ی دل و کاشانه نگاه آدمی را ویران می‌سازد و دگر بار بر خرابه‌های آن بنایی نو برمی‌کشد. بنایی که ساختار آن با معماری پیشین متفاوت است. از این رو نمی‌توان جایگاه آن را در راستای دیگر سازمان‌های اجتماعی، مدنی و حتی سیاسی قرارداد. زیرا این‌ها خود تحت تأثیر نظام تعلیم و تربیت دگرگون می‌شوند. در این مقاله سعی شده به تعلیم و تربیت از نگاه معمار کبیر انقلاب اسلامی و مقام معظم رهبری پرداخته و اصول و روش‌هایی که در تعلیم و تربیت باید به آن اشاره نمود و طبق آن‌ها پیش رفت تا در تربیت آیندگان انحرافی ایجاد نشود اشاره شده است.

۱- نظام فکری حضرت امام خمینی (ره)

تعلیم و تربیت فرایند بزرگ‌تری دارد از دیدگاه امام تنها مدرسه و آموزش و پرورش مسئول تعلیم و تربیت نسل آینده نیست. ایشان نقطه آغاز تربیت را خانواده می‌داند و معتقد است که خانواده نخستین دانشگاه برای تربیت فرزندان است. و پس از دامن خانواده بحث مدرسه را مطرح می‌کنند که اگر قرار باشد جامعه اصلاح شود، این اصلاح باید از مدرسه و آموزش و پرورش آغاز شود. اسلام عزیز دین تعلیم و تربیت است در اولین آیاتی که بر نبی اکرم (ص) نازل شده است. امر به خواندن شده است این نقطه آرمانی و آغازین نظام تربیتی اسلام است که انتها و غایت آن عبودیت خداوند است، نظام و مکتبی که معلمش خدا، کتابش وحی و شاگردش رسول خداست. معلم اول خداست که «عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ» و معلم دوم پیامبر خداست، إِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا

در دیدارهای گوناگون فرهنگیان با ایشان نیز، تأکید امام نسبت به ضرورت اصلاح جامعه از درون مدرسه به چشم می‌خورد.

از دیدگاه امام خمینی (ره) مبنایی ترین بحث در زمینه تعلیم و تربیت نیز تربیت دینی است؛ یعنی اگر نگاه توحیدی و رفتار اخلاقی و اسلامی را در نسل آینده محقق کنیم، سایر ابعاد جامعه نیز اصلاح خواهد شد. البته حضرت امام به تربیت علمی نیز توجه داشتند و بر این نکته تأکید می‌کردند که در عرصه علم باید از تقلید دیگران دست برداریم و خود به تولید علم بپردازیم. هنر امام این بود، در جامعه‌ای که دشمن پنجاه، شصت سال به طور مستقیم و غیرمستقیم روی آن کار کرده بود تا آن را به لجنزار فساد بکشاند، کارکرد و جوانانش را مثل گل، پاک و پاکیزه تربیت کرد. خود آن بزرگوار فرمود: این، فتح الفتوح است (حدیث ولایت جلد ۶ صفحه ۷۴)

• توجه به جریانات جامعه

در کنار خودسازی در ابعاد مختلف، آگاهی و انجام وظیفه در قبال آنچه در جامعه می‌گذرد، عاملی است که بدون آن، تربیت انسان‌ها برای تصدی وظایف اجتماعی ممکن نخواهد بود. (صحیفه نور جلد ۶ صفحه ۲۳۹) خود اشخاصی که می‌خواهند در این مملکت زندگی کنند و مقدرات این مملکت دستشان باشد. آن‌ها باید آگاه باشند از همه خدعه‌هایی که کرده‌اند از همه کارهایی که استعمار کرده، از همه عقب‌نگه‌داری‌هایی که به دست این‌ها واقع شده، این‌ها باید به دست شماها و به تو تعلیم شماها به آن‌ها گفته بشود، آن‌ها را طرد کنید در مسائل روز، آن‌ها مطلع باشند از مسائل روز. (صحیفه نور جلد ۵ صفحه ۱۰۶)

اگرچه درس خواندن و آشنایی به معارف و خودسازی و پرداختن به درون و باطن خود، یکی از فرایض مهم، بلکه مهم‌ترین فرایض است؛ اما این فریضه مهم، نبایستی ما را از جریاناتی که در کشور می‌گذرد وظایفی که در مقابل این جریانات داریم و نیز از مهر نظر حضور در صحنه‌های اجتماعی و کمک به پیشرفت انقلاب و شناخت توطئه‌های دشمنان انقلاب و پیگیری شیوه‌هایی که این توطئه‌ها را خنثی می‌کند. هدف انقلاب اسلامی تربیت جوانان متعهد و مؤمن به آرمان‌های اسلامی است. تردیدی تردیدی نداریم که پای‌بندی معترض متعهدانه به مسئولیت، انسان‌ها را

با انگیزه بیشتری آماده یادگیری و اخذ تجربه و دانش می‌کند و برآیند تعهد و دانش پیوسته تأثیر بسیار بهتری از تخصص بدون پشتوانه اخلاقی و تربیتی دارد.

۲- روش های تربیتی امام خمینی (ره)

امام خمینی ره از روش های ویژه تربیت بهره می‌جست و در گفتار و کردار از آن ها پیروی می‌کرد. این روش ها در دو بخش قابل بررسی است: ۱- روش عمومی تربیت ۲- روش خاص تربیت کودکان.

تربیت کودکان از نظر امام بر دو پایه استوار است. احترام به کودک و اختیار دادن به او همراه اعمال محدودیت های کم تر در رفتار آنان که به رشد و پرورش قدرت تفکر و شخصیت و خلاقیت وی منجر می‌گردد. به نظر برخی دانشمندان در فرزند پروری سه روش وجود دارد:

الف- روش استبدادی به معنای اجبار در اطاعت از ارزش ها و بایور های والدین با محدود کردن خود مختاری کودک

ب- روش آسان گیری در این روش والدین در هر چیز که به کودکی مربوط می‌شود به کودک خود آزادی می‌دهند.

اساس عالم بر تربیت انسان است. انسان عصاره همه موجودات است و فشرده تمام عالم است. از انبیا آمده اند برای اینکه این عصاره بالقوه را بالفعل و انسان یک موجودی الهی بشود که موجود الهی تمام صفات حق تعالی در اوست و جلوه گاه نور مقدس حق تعالی است. عالم مدرسه است و معلمین این مدرسه انبیا و اولیاء هستند، مربی این معلمین، خدای تبارک تعالی است. خدای تبارک و تعالی تربیت کرده انبیاء را، ارسال کرده آن ها را برای تربیت و تعلیم کافه ناس، انبیای بزرگ اولوالعزم مبعوث اند بر تمام بشر و سمت معلمی و مربی دارند. نسبت به تمامی بشر و معلم آن ها و مربی آن ها حق تعالی است. آن ها هم بعد از این که به تعلیمات الهی تعلیم شدم و تربیت پیدا کردند مأموران که بشر را تربیت کنند. (اصول و شیوه های تربیت در اسلام سید احمد احمدی ص ۲۹۸).

آرمان و ایده آل مکاتب الهی و به ویژه مکتب اسلام ایجاد صفا و صمیمیت و صلح و دوستی در پرتو تربیت و سازندگی درونی و روحی افراد جامعه است. تکالیف و تعالیم دینی تنها منحصر در انجام حرکات و سکنات عبادت نیست بلکه هدف تغییر و تحول درونی و اصیل انسان هاست. تادر کنار یکدیگر صلح و صمیمیت را بر مسند حکومت نشانند و ظلم و نابرابری و استکبار و انانیت را از عرصه ی جهان بزدایند. هدف همه آنان یکسان و شیوه عملی شان به یک گونه است، و چه زیبا امام خمینی (ره) این عارف بزرگ که خود الگوی حسنه و تجسم حقیقی تعالیم اسلام بود این مطلب را با کلام ساده و شیرین بیان نمود. سخنانی که در عین اختصار و سادگی متضمن کلیه معارف دینی و اصول اعتقادی اسلام است.

معلمی شغل انبیاست، فراز مهم دیگری از فرمایشات امام (ره) به تعبیر زیبای فوق از شغل معلمی است که می تواند آرمان همه معلمین کشور و جهان واقع شود. در این بیان امام خمینی (ره) حتی خداوند معلمی را به خود نسبت می دهد و هدف بزرگ پیامبران را تعلیم و تربیت امت قرار می دهد. (سخنرانی امام ۶۸۴/۱۰/۱۳۵۹)

• تربیت انسان های متعهد

سازندگی اجتماعی و فردی در پرتوی تعلیمات مکتب تربیتی اسلام است. و اگر انسان ساخته شد و بر نفس خود معرفت یافت و آن را تزکیه نمود در آن صورت خواهد توانست اختلافات و انحرافات خود را به حد زیادی کاهش دهد، امام خمینی (ره) در این فراز از کلامشان هشدار می دهند که یکی از عوامل مهم در انحطاط آدمی خود او و عنصر اراده و اختیار اوست که قطعاً انسان را مسئول اعمال خویش قرار داده است. اگر تربیت با تزکیه همراه شود اثر خود را به جای خواهد گذاشت، و گرنه انسان عالم و دانشمندی که از قید نفس رها نشده و در مادیات عالم خاکی گرفتار است ضررهای بیشتری بر خود و جامعه وارد می سازد. پس در نظام تربیتی اسلام، اصل تزکیه و آماده نمودن آینه دل جهت ظهور حق و حب الهی همواره مورد تأکید واقع شده است. ملت عزیز ایران و سایر کشورهای مستضعف جهان اگر بخواهند از دام های شیطنت آمیز قدرت های بزرگ تا آخر نجات پیدا کند چاره ای جز اصلاح فرهنگ و استقلال آن ندارند و این میسر نیست

جز با دست اساتید و معلمان متعهدی که در دبستان‌ها تا دانشگاه‌ها راه یافتند و با تعلیم و کوشش در رشته‌های مختلف علوم و تربیت صحیح و تهذیب مراکز تربیت و تعلیم از عناصر منحرف و کج‌اندیش، نوباوگان را که ذخایر کشور و مایه امید ملتند، همدوش با تعلیم در همه رشته‌ها به حسب تعالیم اسلامی تربیت و تهذیب نمایند و علوم اسلامی را که مربی اخلاق و مذهب نفوس است به دست کارشناسان اسلامی داد تا نوباوگان و جوانان عزیز را بدین مکتب جامع روان‌بخش آشنا و از تعلیمات علمی و عملی آن برخوردار سازند. (امام خمینی، سال ۱۳۷۸، ص ۲۷۹)

• بها دادن به اندیشه جوانان

باید به این نکته توجه کنید که نمی‌شود عواطف و احساسات معنوی و عرفانی جوانان را نادیده گرفت و فوراً انگ‌التقاط و انحراف بر نوشته‌هایشان زد و همه را یکباره به وادی تردید و شک انداخت. این‌ها که امروز این‌گونه مسائل را عنوان می‌کنند مسلماً دلشان برای اسلام و هدایت مسلمانان می‌تپد و الاداعی ندارند که خود را با طرح این مسائل به در دسریندازند. این‌ها معتقدند که مواضع اسلام در موارد گوناگون همان‌گونه‌ای است که خود فکر می‌کنند، به جای پر خاش و کنار زدن آنها با پدری و الفت با آنان برخورد کنید. اگر قبول هم نکردند مأیوس نشوید، در غیر این صورت خدای ناکرده به دام لیبرال‌ها و ملی‌گراها و یا چپ و منافقین می‌افتید و گناه این کم‌تر از التقاط نیست. وقتی ما می‌توانیم به آینده کشور و آینده‌سازان امیدوار شویم که به آنان در مسایل گوناگون بها دهیم و از اشتباهات و خطاهای کوچک آنان بگذریم و به همه شیوه‌ها و اصولی که منتهی به تعلیم و تربیت صحیح آنان می‌شود، احاطه داشته باشیم. (امام خمینی، سال ۱۳۷۸، ص ۲۸۳)

این اسلام آمده است که به ما راه تربیت را نشان بدهد، ما هم باید به تبع اسلام تربیت کنیم جوانان خودمان را، تربیت کنیم بانوان خودمان را، بانوان ما تربیت کنند اطفال خودشان را در دامن خودشان، وقتی که بزرگ شدند، تربیت کنند آن‌ها را تا برسند به آن وقتی که برومند شوند و برای اسلام و برای انسانیت خدمتگزار باشند. (امام خمینی، سال ۱۳۷۸، ص ۲۸۴)

با آموزش است که انسان می تواند تربیت کند جوان ها را به طوری که مصالح دنیا و آخرت خودشان را خودشان حفظ کنند...

جوان ها، پیرها، بچه ها، روستایی ها و شهری ها همه باید کمک کنند و این امر مهمی که تمدن شما، اسلام شما، انسانیت شما و همه چیز شما تابع اوست و بسته به اوست، تربیت کنید این ها را و همه چیز بسته به اوست همه باید کمک کنند.

۳- اصول تربیت از دیدگاه حضرت امام خمینی رحمه الله علیه

نظرات تربیتی امام خمینی (ره) بر اصول و قواعد استوار است، که مهم ترین آن ها عبارتند از:

۱- تکیه بر اصلاح خود؛ امام راحل می فرمود: کسانی که می خواهند در این عالم تربیت کنند دیگران را، قبل قبلاً خودشان تزکیه شده باشند، تربیت شده باشند،

۲- تقدم تزکیه بر تعلیم: امام خمینی (ره) تقدم تزکیه بر تعلیم را به عنوان یک اصل راهبردی بارها یادآور شده است. کوشش کنید که تربیت بشوید و تزکیه بشوید، قبل از این که تعلیم و تربیت باشد کوشش کنید که همدوش با درس خواندن و تعلیم، تربیت باشد که او مقدم است به حسب رتبه بر تعلیم و بر تلاوت آیات و بر تعلیم کتاب و حکمت. مهم تربیت است، علم تنها فایده ندارد، علم تنها مضر است.

۳- تداوم تربیت؛ امام بزرگوار همه انسان ها را از بدو تولد تا آخرین روز زندگی نیازمند تعلیم و تربیت می داند و می فرماید: همه جمعیت دنیا احتیاج به تعلیم و تربیت دارند. هیچ کس نمی تواند ادعا کند که من دیگر احتیاج ندارم به این که تعلیم شوم و تربیت بشوم.

۴- اصل تکرار و تلقین؛ توجه به این اصل را می توان از نوآوری های تربیتی حضرت امام (ره) دانست. ایشان در این باره می فرماید: اگر بخواهید بچه ای را تربیت بکنید، باید یک مسئله را چندین دفعه با چند زبان، من با چند وضع، به او بخوانید. مطلب یکی باشد، لکن طرز بیان این ها؛ به طوری که در قلب او نقش ببندد.

• جایگاه تعلیم و تربیت در انقلاب اسلامی

جوشش انقلابی به معنای یک انقلاب سیستماتیک و منظم در ساحت فرد، سیاست، اجتماع و حکومت و به معنای ساختن است، اگر کسی تهذیب نفس، اخلاق یا همان خودسازی فردی نداشته باشد و در قدم بعد تدبیر منزل نداشته باشد یعنی نتواند فرزند، خانواده و اهل و عیال خود را درست مدیریت کند، چگونه می تواند در مرحله سوم سیاست مدن یعنی دولتمردی و حاکمیت صحیح داشته باشد؟ اگر در عملیاتی و تئوریزه کردن بیانیه گام دوم رهبری تأخیر کنیم انصافاً بی انصافی و جفای نابخشودنی کرده ایم. (احمدی، سال: ۱۴۰۰، ص ۱۵۰)

تعلیم و تربیت، یکی از اهداف اصلی انقلاب اسلامی است. از آن جا که غایت و غرض اصلی از انقلاب اسلامی، تربیت انسانی، اسلامی اصل تعلیم و تربیت به عنوان ابزار و نظامی برای نیل به این مقصود اهمیت و اصالت پیدا می کند بینش اسلامی و فرهنگ اسلامی از طریق تعلیم و تربیت آموزش داده می شود و گسترش پیدا می کند. اهمیت تعلیم و تربیت در نظر امام به اندازه ای بود که اگر فرض کنیم - و تأکید می کنیم که این فقط یک فرض است - امام مخیر بودند از میان همه وزارت خانه ها، تنها اختیار و رهبری یک وزارت خانه را در دست داشته باشند آن یک وزارت خانه، قطعاً وزارت آموزش و پرورش می بود. (حداد عادل، سال: ۱۳۶۹، ص ۱۳)

از نظر امام، در تعلیم و تربیت اسلامی، تزکیه مقدم بر تعلیم است و اهمیت این معنی به اندازه ای است که می فرمایند: «اگر تهذیب در کار نباشد علم توحید هم به درد نمی خورد». می فرمایند: «تعلیم تعلم عبادت است. در نظر امام، آموزش و پرورش کارخانه آدم سازی است. تعلیم اگر مبتنی بر تربیت اسلامی باشد. می تواند ما را از وابستگی فکری و سایر وابستگی ها نجات دهد. جامعه اسلامی و مسلمانان جهان باید از طریق تعلیم و تربیت و عظمت گذشته خود را باز یابند. ایران باید به یک مدرسه مبدل شود. رادیو و تلویزیون باید یک دانشگاه عمومی برای ملت باشد. آموزش برای همگان، یکی از حوائج اولیه و هر ملت و در ردیف بهداشت و مسکن و بلکه مهم تر از آن هاست در یک کلام، از نظر امام، تعلیم و تربیت در رأس همه امورات و نسل جوان و دانش آموزان، امیدهای آینده انقلاب بشمار می روند. آینده نگری تنها از طریق تعلیم و تربیت میسر

است و برنامه‌های درازمدت ما برای تأمین مقاصدی که نسل‌های آینده دارند تنها از راه تعلیم و تربیت محقق می‌یابد. (حداد عادل، سال: ۱۳۶۹، ص ۱۳)

انقلاب اسلامی یک انقلاب فرهنگی است. هدف اصلی انقلاب اسلامی انسان‌سازی و تربیت انسانی است که با گوهر معنوی وجود خود که حقیقت وجود اوست آشنا باشد و معنویت را غایت مسیر حیات خود بداند. اختلاف ما با غرب از این‌جا آغاز می‌شود. این اختلاف، اختلاف در روش‌های اقتصادی یا شیوه‌های حکومتی و یا در نوع تکنولوژی نیست، بلکه اولاً و بالذات، اختلاف در معنی انسان و معنی سعادت انسان و در یک کلمه اختلاف در فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی است. (حداد عادل، سال: ۱۳۶۹ ص ۱۳)

هدف از برپایی حکومت اسلامی باید آن باشد که با بدست گرفتن امکانات اجتماعی، حرکت به سوی انسان‌سازی اسلامی و در نتیجه ایجاد یک جامعه اسلامی آغاز شود. قرآن کتاب تربیت و انسان‌سازی است اسلام و مکتب توحیدی می‌تواند انسان را در همه ابعاد وجودی‌اش تربیت کند. در تأیید فرمایشات حضرت امام با نگاهی به وضعیت اجتماعی اکثر جوامع و به خصوص اروپای صنعت موج افزایش مشکلات فرهنگی، اجتماعی و احساس عدم هویت واقعی و خلأ معنویت را شاهدیم. (امام خمینی، سال: ۱۳۹۷)

با استناد به سخنان و پیام‌های امام می‌توانیم بگوییم که اسلام، اساساً یک فرهنگ است و انقلاب اسلامی که برای تحقق اسلام در جامعه آغاز شد در حقیقت و برای احیای یک فرهنگ معنوی در مقابل فرهنگ‌های مادی به‌وجود آمده است.

۴- اهمیت تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری

تعلیم و تربیت از سیاست‌های بنیادین اسلام و از اهداف زیربنایی بعثت رسول خدا (ص) است. پیامبر اسلام (ص) تربیت را از خویش و خویشاوندانش آغاز کرد و به تعلیم و آموزش نیز از اولین روزهای هجرت همت گمارد. این خود نشانگر اهمیت آن دو مقوله دینی و قرآنی است. که با تفکر قوای درونی انسان شکوفا می‌شود و زمینه‌ی حرکت کمالی او فراهم می‌گردد لذا به‌همراه

علم آموزی و تفکر تربیت یا پرورش اخلاقی و تهذیب نفس نیز مطرح می شود که در اسلام بر این امر بسیار تأکید شده است. رهبر انقلاب می فرمایند: یکی از مسائل ارزشمند و کارساز در زندگی بشر، علم و آگاهی است. برای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان، رهبر انقلاب در اهمیت و ضرورت علم آموزی فرمود: یک کشور اگر می خواهد به معنای واقعی بازسازی کند، باید بیشترین تکیه و بیشترین نگاه و توجهش به انسان و نیروی انسانی باشد. (بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان ۷۵/۱۲/۲۰)

رهبر انقلاب می فرماید: «ومن کلام له صلی الله علیه و آله أن الناس معادن که معادن الذهب والفضة» آن چه که در این جمله ی شریف و کوتاه و پرمغز مورد نظر است، وجود استعداد های پنهان در هر فردی از افراد انسان است در این حدیث می خواهد بفرماید: هم چنان که معادنی وجود دارد که در این ها طلا هست، نقره هست - معادن گوناگونی وجود دارد - و ظاهر کار، سنگ است، خاک است، زمین است، چیزی محسوس نیست، اما اگر بکارید، اگر بشناسید، اگر قدر بدانید، در زیر همین سنگ و خاک معمولی، یک عنصر گران بها پیدا خواهید کرد که ارزش آن با ارزش آن چه که در ظاهر دیده می شود، قابل مقایسه نیست انسان ها هم همین جور هستند (شورای عالی وزارت آموزش و پرورش: ۱۴۰۰/۳/۱۹)

• معلم انقلاب

انقلاب اسلامی زمینه ساز هر چه بهتر تربیت اسلامی و انسانی برای آحاد مردم علی الخصوص برای دانش آموزان می باشد و آحاد مردم، دانش آموزان، دانشجویان و معلمان نیز باید قدردان انقلاب بوده و در شناسایی هر چه بهتر اهداف انقلاب کوشا باشند تا دشمنان دین و انقلاب نتوانند مانع حرکت این انقلاب باشند و دروغ را جایگزین حقیقت نمایند؛ امام بزرگوار به همه ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه عرصه ها رسانید. نکته قابل توجه دیگر این که احصا و تشریحی نقش ویژه این معلم و مربی در دستاوردهای انقلاب اسلامی موضوعی است که باید به آن بیشتر پرداخته شود اما به جرأت می توان گفت در تمامی دستاوردها، نقش این معلم بزرگ انقلابی نه تنها

هویدا است بلکه تداوم و توسعه دستاوردها به حضورش وابسته است. ضمن این که در برخی موارد از جمله در پیشرفت‌های علمی، نقش این معلم اختصاصی است. می‌توان چنین گفت که در چهل سال نورانی انقلاب، استقامت و حرکت جهادی با راهبری و مربیگری ممتاز دو معلم بزرگ انقلابی، یک فضای تربیتی برای امت ایجاد کرده و خود به مدرسه‌ای به وسعت کشور، بلکه امت اسلامی تبدیل شده است. انقلاب با دو معلم خود با شتاب در راه پیشرفت و در حال شکوفا کردن استعدادها است. اما به گفته رهبر انقلاب دستگاه‌های تربیتی اگر توانستند این نسل روبه‌رشد، را نسل نواخته را به شکل درست تربیت کنند، این حرکت، سریع تر و پرشتاب تر پیش خواهد رفت.

• تعلیم تربیت هدف اصلی استعمارگران

استعمارگران فرهنگ و تعلیم و تربیت را در هر کشور به دست می‌گیرند تا نسل جوان را فاسد و تباه سازند. نسل تباه شده و فاسد دیگر، نمی‌تواند به مسائل جدی فکر کند و تمام افکارش متوجه به مسائل شهوانی و حیوانی است و از این طریق است که استعمارگر می‌تواند بدون هیچ مانعی بر کشورها تسلط نظامی سیاسی و اقتصادی پیدا کند. امام می‌فرمایند: مصیبت بزرگ برای مسلمین، همین فرهنگی است که در بین مسلمین رواج پیدا کرده و برای تبدیل این فرهنگ به فرهنگ اسلامی، انقلاب فرهنگی یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. و نیز می‌فرمایند: بر ملت و دولت جمهوری اسلامی است در همه اعصار که نگذارند عناصر فاسد و دارای مکتب‌های انحرافی با گرایش به غرب و شرق در دانش سراها و دانشگاه‌ها و سایر مراکز تعلیم و تربیت نفوذ کنند. (صحیفه نور، جلد ۱۵، صفحه ۲۵۰)

• نقش دانش‌آموزان در گام دوم انقلاب

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی گام دوم انقلاب پیش از هر چیز دیگر متکی بر ایمان، اراده و امید جوانان مؤمن انقلابی است به همین جهت بر جوانان انقلابی لازم است تمامی ابعاد، الزامات و اقتضائات این بیانیه به عنوان نقشه راه مسیر پیش روی قرار دهند تا انقلاب اسلامی تبیین گردد که در این راه آموزش و پرورش رسالت سنگین و مهمی بر عهده دارد.

مخاطب نخستین بیانیه، ملت ایران است با نسل‌های چندگانه اش، نسلی که آغاز کرد و ادامه داد و بر نسلی که هم‌اکنون وارد فرایند بزرگ و جهانی چهل ساله دوم می‌شود. رهبر معظم انقلاب با درود بر نسل‌های پیشین و پسین که انقلاب را آفریدند و تداوم بخشیدند. اصلی‌ترین مخاطب خود را نسل جوان قرار می‌دهد.

رهبر انقلاب خطاب به جوانان با بیانی که نشان از هشدار و اندرز دارد توسعه می‌کند. جوانان و آینده‌سازان ایران اسلامی نقش اساسی و انکارناپذیر در تحقق بیانیه و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی با عنوان گام دوم انقلاب دارند که سپردن کار به جوان‌ها، روح تازه‌ای به فضای سیاسی و اجتماعی کشور می‌بخشد.

بنابراین امروز تمامی تشکلهای فعال در مدارس بویژه بسیج دانش‌آموزی و اتحادیه انجمن اسلامی دانش‌آموزان نیز بر این امر مهم تأکید می‌کنند. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، آغازگر عصر جدید عالم بوده و مایه سربلندی ایران و ایرانی شده است و اینک پس از چهل سال وارد دومین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است و حقیقتاً شعارهای آن همچنان جهانی، فطری، درخشان و همیشه زنده است

نتیجه‌گیری

هر یک از نظام‌های تربیتی اهداف خاصی را مدنظر دارند و همه فعالیت‌های خود را برای تحقق آن‌ها مصروف می‌دارند در گام دوم باید جهادی مضاعف در حیطه تزکیه و تعلیم صورت بگیرد در تعلیم و تربیت اسلامی هدف اساسی و غایی تربیت الهی شدن آدمی است تعلیم و تربیت اسلامی نظامی جامع و کامل است که تمام ابعاد وجودی انسان را مورد توجه قرار داده است مبارزه‌ی عمیقی در این حین در جریان است امروز تلاش دشمن بر هجمه تربیتی است دوگانه اسلام و استکبار در حوزه تربیت در حال رخ‌نمایی و جدال است نظام استکبار و سلطه از طریق اسناد و توصیه‌های بین‌المللی و حمایت مستقیم و غیرمستقیم و نرم از مدل‌های تربیتی و مدارس خاص به دنبال این است که اهداف خود را به کمک جریان تربیت پیش‌برد (احمدی، سال: ۱۴۰۰ ص ۱۴۰)

در فرآیند تعلیم و تربیت اسلامی جسم و روان حیات دنیوی و اخروی جامعه و فرد باید به یک میزان پرورش یابند و هیچ یک نباید به بهای دیگری نادیده گرفته شود رهبری معظم انقلاب اسلامی همواره در پی احترام و تکریم شأن و منزلت معلمان می باشند و در تعبیری می فرمایند معلم کسی است که انسان را آن چنان پرداخت می کند که گوهر وجودی و نورانیت او تالو کند و خود را نشان دهد امام خمینی ره می فرمایند چنانچه تربیت اسلامی در بین ملت ما محقق بشود و همه قشرها اسلامی بشوند آسیب دیگری در این ملت محقق پیدا نخواهد کرد با مطالعه فرمایشات گران قدر ایشان می توان به جایگاه تعلیم و تربیت در جهت رسیدن به اهداف تربیت اسلامی پی برد.

منابع و مآخذ

- ۱- احمدی، سها، گام دوم انقلاب، گام مفید برای ماندگاری نظام تعلیم و تربیت، اولین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، ۱۴۰۰
- ۲- بیات، عباس، پرونده گام دوم انقلاب، مطالعات قدرت نرم بهار، ۱۴۰، شماره ۲۸
- ۳- پرتال امام خمینی، کد مطلب: ۵۱۰۰۱ تاریخ مطلب: ۱۳۹۷
- ۴- جلیل پیران، زهرا، جایگاه تعلیم و تربیت در بیانیه ی گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۹،
- ۵- حدادعادل، غلامعلی، تعلیم و تربیت، بهار ۱۳۶۹، شماره ۲۱
- ۶- حر عاملی، محمد بن حسن، نشرناس، تهران، ۱۳۶۴
- ۷- خمینی، روح الله، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران، ۱۳۸۹
- ۸- خمینی، روح الله، تفسیر سوره حمد، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران، ۱۳۹۲
- ۹- خمینی، روح الله، سبوی عشق، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران، ۱۳۷۱
- ۱۰- خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران، ۱۳۷۹
- ۱۱- دهباشی، پروین، تعلیم و تربیت در سند تحول بنیادین و بیانیه گام دوم انقلاب، شیراز، ۱۳۹۹
- ۱۲- رجایی، غلامعلی، برداشت هایی از سیره امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران، ۱۳۷۲
- ۱۳- شیراوند، محسن، عبدی، حمید، مبانی تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی، پرتال امام خمینی، تهران، ۱۳۹۷

- ۱۴- علیزاده، یعقوب، مبانی تعلیم و تربیت انقلاب اسلامی در زمینه باز تولید قدرت نرم با تأکید بر بیانیه گام دوم، مطالعات قدرت نرم، بهار ۱۴۰۱، شماره ۲۸
- ۱۵- فراهانی، مجتبی، تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی (ره)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران ۱۳۸۷
- ۱۶- فرمehنی فراهنی، محسن، تربیت دینی زمینه ساز تمدن نوین اسلامی، دانشگاه شاهد، تهران، ۱۳۹۴
- ۱۷- گواهی، زهرا، مجموعه مقالات کنگره آثار و اندیشه تربیتی حضرت امام خمینی (س)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران ۱۳۷۴
- ۱۸- مجله مطالعات قرآنی نامه جامعه (نامه جامعه) مبانی تربیت اسلامی؛ از دیدگاه امام خمینی (ره) خرداد ۱۳۸۷، شماره ۴۵
- ۱۹- محمدی پویا، فرامرز، تبیین مطالبات مقام معظم رهبری از نظام آموزش و پرورش در گام اول انقلاب، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی سال بیست و نهم پاییز ۱۴۰۰ شماره ۵۲
- ۲۰- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، دارلحدیث، قم، ۱۳۸۴
- ۲۱- منطری توکلی، علیرضا، کهنوجی، مرضیه، تبیین اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب، پژوهش در مسایل تعلیم و تربیت اسلامی دوره ۲۹، شماره فصلنامه زمستان ۵۳ بهمن ۱۴۰۰ صفحه ۱۰۱-۱۲۱